

Banky a životné prostredie

V posledných rokoch do procesu ochrany životného prostredia vstupujú aj v banky, ktoré v svojej úverovej činnosti zvažujú aj životné prostredie. V tejto spojitosti z iniciatívy UNEP vznikla už v roku 1991 „Európska iniciatíva finančných inštitúcií“. (UNEP's Financial Services Initiative). Následne v roku 1994 bola v Bonne založená Asociácia pre environmentálny manažment v bankách, sporiteľniach a poisťovacích spoločnostiach. Cieľom Asociácie je dosiahnuť v širšej miere uplatňovanie environmentálnych manažérskych systémov v bankách a zabezpečiť vzdelávanie z oblasti životného prostredia. Súčasnosť charakterizuje stav, keď banky pri posudzovaní bonity klienta už identifikujú, oceňujú a kontrolujú environmentálne riziká. V spojitosti s identifikáciou environmentálnych rizík, banky vykonávajú environmentálny *screening* a na základe jeho výsledkov sa rozhodnú pre environmentálnu analýzu. Po vyhodnotení environmentálneho správania banky prístupujú k *analýze rizík*. V tejto spojitosti vyhodnocujú:

- zvýšené úverové riziko,
- riziko zníženia hodnoty majetku, ktorý slúžil ako záruka na poskytnutý úver,
- riziko priamej zodpovednosti.

Na základe výsledku analýzy rizík, banky pristúpia k špecifikácii úverových podmienok, ktoré môžu vyústiť aj do skrátenia lehoty splatnosti úveru, zmeny v zaistení úveru a úpravy poplatkov a úrokovej sadzby za poskytnutie úveru. Poznamenávame, že jednou z dôležitých podmienok banky pri poskytnutí úveru môže byť aj podmienka uzatvorenia poisťnej zmluvy pre prípad vzniku environmentálnych škôd.

Svetová banka (International Bank for Reconstruction and Development) a jej prístup k ochrane životného prostredia

Svetová banka (IBRD) sa zaraďuje medzi finančné inštitúcie, ktoré majú vo svojich programoch zakomponovanú i ochranu životného prostredia. Stratégia svetovej banky v spojitosti so životným prostredím je zameraná na tri hlavné ciele:

- *zlepšenie kvality života* (zdravie ľudí, živobytie, zraniteľnosť – ovplyvnené životným prostredím),
- *zlepšenie kvality hospodárskeho rastu* (podporovaním metód, regulácií a inštitucionálnych rámcov vhodných na zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja),
- *ochrana kvality miestneho a globálneho priestoru* (klimatické zmeny, lesy, vodné zdroje, biodiverzita).

Svetová banka poskytuje finančné zdroje spravidla na projekty, ktoré sú ekonomický, sociálne a *environmentálne* významné. Z uvedených dôvodov každý projekt vždy prechádza environmentálnym hodnotením, ktoré je späté s vypracovaním analýzy dopadov na životné prostredie (EIA). Implementácia projektu je vo výlučnej zodpovednosti dlžníka. Dohľad nad projektom je však v kompetencií Svetovej banky. Po ukončení projektu Svetová banka zabezpečí audit projektu.

Európska banka pre obnovu a rozvoj (EBOR) a životné prostredie

K prioritným oblastiam banky patrí problematika starostlivosti o životné prostredie. Zo zdrojov banky sa financujú projekty environmentálnej infraštruktúry, vodovody a kanalizácia, čistiarne odpadových vôd, skládky odpadov, úspory energie a hromadná mestská doprava.

Banka požaduje, aby environmentálne aspekty boli premietnuté do všetkých fáz financovania projektov, to znamená, banka prefinancuje len taký projekt, ktorý spĺňa ekonomické, technické a environmentálne kritéria. Ekonomické a environmentálne kritéria sú vyhodnocované z hľadiska zabezpečenia trvalo udržateľného rozvoja. V tejto spojitosti sa vypracováva EIA a environmentálny audit.

Formy environmentálneho hodnotenia

Environmentálne hodnotenia robia priamo *investori projektu*, alebo sú poverení jeho zabezpečením. Účelom týchto hodnotení je poskytnúť banke dostatočné environmentálne informácie. Hlavné *druhy environmentálnych hodnotení*, ktoré sa realizujú v spojitosti s poskytnutím úveru, sú: hodnotenie vplyvu na životné prostredie (EIA), environmentálna analýza a environmentálny audit.

Rozsah environmentálneho hodnotenia závisí od toho, či ide o jej priamu investíciu, financovanie prostredníctvom sprostredkovateľov,¹ alebo o technickú spoluprácu.

Hodnotenie vplyvu činnosti na životné prostredie (EIA) sa robí so zámerom predpovedať a vyhodnotiť budúce environmentálne účinky spojené s navrhovanou investíciou. *Environmentálna analýza* je v porovnaní s EIA rozsahovo užšia. Zmysel environmentálnej analýzy je rovnaký ako hodnotenie vplyvov na životné prostredie s využitím (EIA).

Environmentálny audit identifikuje minulé a súčasné návrhy investície a potenciálne environmentálne, zdravotné a bezpečnostné riziká a záväzky spojené s investíciou. Pomáha špecifikovať možné riziko a určuje zodpovednosť za environmentálnu škodu.

Audit sa môže uskutočňovať v jednej fáze, alebo viacerých fázach v závislosti od rozsahu environmentálnych zámerov, ktoré sa chcú realizáciou investície dosiahnuť. Jeho úlohou je zdokumentovať environmentálnu degradáciu a existujúce vplyvy poškodzujúce životné prostredie. Audit posudzuje adekvátnosť opatrení na kontrolu znečistenia, energetickú účinnosť, zníženie množstva odpadu a pod.

Európska investičná banka (*Europens Investments Bank – EIB*) a ochrana životného prostredia

Cieľom Európskej investičnej banky je napomáhať trvalo udržateľnému rozvoju všetkých členských štátov EU prostredníctvom financovania ich investičných zámerov. Pre splnenie tohto zámeru EIB poskytuje dlhodobé úvery predovšetkým do oblasti priemyslu, infraštruktúry, telekomunikácii, poľnohospodárstva, ale i ochrany ŽP (recyklácia odpadu, čistejšie technológie, prírodné zdroje, povodne a pod.). Európska investičná banka vyžaduje za poskytnuté úvery záruku, ktorú môže investor projektu získať akceptáciou úveru v komerčnej banke, alebo skupine bánk. Vyskytujú sa prípady, keď partnerské banky *spolufinancujú* projekty z EIB a zároveň poskytujú záruky na pôžičky.

¹ Ako *sprostredkovatelia* môžu vystupovať regionálne, národné a *odvetvové investičné fondy, banky, poisťovne, lízingové spoločnosti a pod.* Banka si prostredníctvom činnosti finančných sprostredkovateľov zabezpečuje aj plnenie environmentálnych zámerov (ŠTIPTOVÁ, A.: Európska banka pre obnovu a rozvoj. Biatec, 9, 1999, č. 9, s. 21).

Od *finančného sprostredkovateľa* banka žiada dodržiavanie minimálne nasledovných základných podmienok:

- Vyvíjať a uplatňovať *environmentálne postupy* prijateľné pre banku a *integrovat'* ich do metodiky hodnotenia úveru a kontrolných postupov, akceptovať jej environmentálny zoznam. Tento zoznam zahŕňa činnosti, ktoré *sú zakázané medzinárodnými environmentálnymi dohodami*. Banka môže považovať nepriame financovanie za nevhodné aj z dôvodu vzniku environmentálnych rizík v spojitosti s realizáciou investície,
- Predkladať banke periodické (polročné alebo ročné) správy o uplatňovaní environmentálnych postupov.

Environmentálne hodnotenie spojené s technickou spoluprácou sa spája so skutočnosťou, že banka riadi aj program *fondov technickej spolupráce (Technical Cooperation Funds Progra-me)*. Väčšina týchto aktivít je súčasťou prípravy následných investičných činností, a tak ich environmentálne hodnotenie môže vyústiť do ich rozšírenia alebo modifikácie.

Pri poskytovaní úveru EIB vyhodnocuje bonitu projektu. Pri hodnotení projektu sa zvažuje nielen jeho technická úroveň a ekonomické prínosy, ale aj jeho dopad na životné prostredie.

Projekty veľkého rozsahu s investíciami nad 25 miliónov EUR sa môžu financovať buď *priamo*, t. j. poskytnutím pôžičky investorovi projektu, alebo *nepriamo*, to znamená prostredníctvom vládneho alebo bankového sprostredkovateľa.

Finančná pomoc sa realizuje dvoma spôsobmi:

- priama spolupráca EIB s krajinami na základe rámcových dohôd,
- poskytovanie pomoci prostredníctvom EBOR, kde EIB je zakladajúcim členom.

Projekty veľkého rozsahu s investíciami nad 25 miliónov EUR sa môžu financovať buď priamo, t.j. poskytnutím pôžičky investorovi i projektu, alebo nepriamo, to znamená prostredníctvom vládneho alebo bankového sprostredkovateľa.

Malé a stredne veľké projekty s celkovými investíciami menej ako 25 miliónov EUR sa financujú *globálnymi pôžičkami prostredníctvom vybraných bánk* v kandidujúcich krajinách. Banky jednotlivých krajín spolupracujú s EIB hlavne pri poskytovaní finančných prostriedkov malým a stredným podnikom a municipalitám.²

Záver

Zámer premietnuť environmentálne aspekty do bankovej sústavy a to nielen pri uplatňovaní environmentálnych manažérskych systémov, ale aj pri poskytovaní úverov našiel svoj výraz aj v niektorých bankách na Slovensku. Inšpiráciou pre banky môžu byť prístupy nadnárodných bankových inštitúcií, ktoré rozširujú svoje nástrojové inštrumentárium v smere zvýšenej ochrany životného prostredia.

Použitá literatúra

1. Romančíková: Banky a životné prostredie, In: Ekonómia a životné prostredie ISBN 978-80-8778-426-3, IURA Edition 2011 s.203-207.

² <http://www.eib.org>